

Kakršna je družba, takšen je tudi njen pravni sistem

V Sloveniji vlada prepričanje, da se da z zakoni urediti vse. Ker je zakonodajalec politično telo, mora biti vsak zakon ustrezen politični kompromis, in to seveda ne med pozicijo in opozicijo, temveč med deli vsakokratne pozicije.

► **ZORAN TROJAR**

Nisem pravnik. Če bi še enkrat izbiral, bi pravo dal med študijske opcije. Ko je bil čas za to, ga nisem. Osnove prava sem imel med predmeti v srednji šoli in na faksu. A še pred diplomom sem se srečal s še bolj osnovnimi osnovami prava, to je z razmerjem med družbo in njenim pravom, med vsakokratno družbeno realnostjo, ki se odlikava v pravnem sistemu, in njegovim povratnim vplivom. Na srednji ekonomski šoli sem med absolventskim stažem (doolgim) med drugim učil predmet, ki se mu je reklo Samoupravljanje s temelji prava ali nekaj podobnega. Bilo je malo pred in med padcem berlinskega zidu, v času, ko nam je razpadala država, hkrati pa se je Evropa pripravljala na eno od prelomnih faz v svojem razvoju.

V tem času bi samo notoričen ignorant ali totalen birokrat učil pravo po učbeniku, saj političnega sistema, na katerem je slonel, zares ni bilo več, bilo je samo še vprašanje trenutka. Enako je seveda veljalo za pravni sistem, pripravljali se je Markovičev zakon, Evropa pa je postavljala nove standarde skupnega funkcioniranja – in smo se med urami pretežno pogovarjali o vsem tem, kako se oblikujejo družbena pravila, kako funkcionirajo politični sistemi, kako se oblikujejo pravna pravila, o razmerjih med stebri oblasti, kaj ni funkcioniralo v Jugi in kakšne so prednosti in nevarnosti Evrope. Svoje skromno znanje in izkušnje sem poskušal prenesti najstnikom s še bolj skromnim vpogledom, a debate so bile tako zanje kot zame zanimivejše od katerega koli učbenika in upam si trditi, da smo vsi nekaj odnesli od njih.

Potem sem se s pravom na svoji poklicni poti intenzivno ukvarjal vsaj deset let. Takoj po prehodu v »resno« zaposlitev v gospodarstvo, prvo leto v devetdesetih, se je namreč ves pravni sistem oblikoval na novo. Bil sem v podjetju, ki se je med prvimi preoblikovalo v delniško družbo po Markovičevem zakonu in tudi med prvimi sprivatiziralo. Sledil je prvi slovenski zakon o gospodarskih družbah, nato zakon o

delovnih razmerjih itd. V začetku devetdesetih se je mirno lahko zgodilo, da si o novem zakonu vedel toliko ali več kot pravnik, če si se ukvarjal z vodenjem podjetja. Ker si pač moral.

V teoriji bi moral biti pravni sistem, četudi morda napisan v pravniški latovščini, pregleden in jasen. Vsak predpis ureja določeno področje in ne posega v drugega. Če vseeno ureja več področij, jih je treba uskladiti na ustrezen način, da ne ruši obstoječih ureditev. Predpisi bi morali biti razumljivi, uresničljivi in konsistentni. Predvsem velja to za kontinentalno pravo, v anglosaksonskem, ki v veliki meri temelji na sodni praksi, torej na konkretnih primerih razsodb, zadeva z leti po definiciji postaja nepreglednejša.

Še posebej bi to utopično pravilo o preglednosti in konsistentnosti moralo veljati v državi, ki je imela priložnost ves sistem postaviti na novo. Pa seveda ne velja.

V Nemčiji so pred kratkim sprejeli zakon, ki delodajalcu prepoveduje preverjanje profilov iskalcev zaposlitve v socialnih omrežjih. Komentar v enem od (ameriških) »newslettrov«, ki jih berem, pravi: »Ah, Nemčija – ta urejena centralnoevropska utopija (v izvorniku Central European Utopia, op. ur.), ki skrbno štiti tiste pravice, za katere Američani sploh niso vedeli, da obstajajo.«

Naslov komentarja je: Nemčija štiti pravico delovati neumen na Facebooku. Meni pa se postavlja vprašanje smiselnosti zaščite nečesa na način, ki je neuresničljiv. Sprejemati zakone, ki štiti samo na videz, je nesmiselno. Kdo lahko kontrolira, kaj sem preverjal o kandidatu za službo? Če sem preveril in mi ni bilo vseč, kar sem videl, kdo bo vedel, da sem ga preveril, saj ga verjetno sploh ne bom poklical na pogovor? Če bo že na pogovoru in mi ni vseč, kako se kaže v javnosti, se bo že našel ustrezen drug razlog, da ne bo prišel skozi kadrovske sito. Neizvedljiv zakon, torej.

Razmerja med družbenimi omrežji, profili, vlogami in pravicami posameznika ter pravicami podjetij se bodo očitno zaostri, postavljala se bodo različna pravila in se kresali interesi, saj ima tudi podjetje upravičena pričakova-

nja, da zaposleni ne kvarijo ugleda podjetja, v katerem so zaposleni, s svojimi aktivnostmi v prostem času. Nekaj zanimivih situacij v zvezi s tem že poznamo in vedno več jih bo. A kakršna koli pravila se bodo oblikovala, bodo morala biti življenjska, uresničljiva. Drugače jih ne rabimo.

Nisem pravnik, kot sem rekel, in ne poznam zares stanja pravnih sistemov po državah, a živel sem v prepričanju, da sta pregovorna nemška sistematičnost in racionalizem vgrajena tudi v pravo. Mislil sem, da Nemci v zakone ne vgrajujejo dobrih želja, ki se ne dajo niti nadzorovati niti sankcionirati. S takimi zakoni razpade smisel pravnega sistema.

Temu bi lahko rekli pravni voluntarizem v najslabšem pomenu besede, v takem pomenu, kot velja v Sloveniji.

V Sloveniji vlada prepričanje, da se da z zakoni urediti vse. Ker je zakonodajalec politično telo, mora biti vsak zakon ustrezen politični kompromis, in to seveda ne med pozicijo in opozicijo, temveč med deli vsakokratne pozicije. Interesi pozicije se oblikujejo najprej s skupnimi cilji, potem z lastnimi parcialnimi vsakega dovolj močnega sestavnega dela koalicijske ter na koncu s »pridobljenimi« parcialnimi cilji interesnih skupin, o katerih jih uspe prepričati lobistom iz gospodarstva ali drugih vplivnih družbenih podstruktur.

Dovolj očitno imamo opraviti s poplavo predpisov, ki so nejasni in nekonsistentni, dostikrat neuresničljivi. In kot da to ni dovolj, veliko zakonov med urejanjem področja, ki mu je zakon namenjen, mimogrede kaj malega uredi še na kakšnem drugem področju, ki je seveda že izčrpno urejeno s svojim zakonom. Po možnosti to uredi še malo drugače.

O nesmiselnosti predpisov, ki navidezno ščitijo novinarje, vendar jih zaradi omejevanja samostojnosti poslovnega delovanja podjetja, izdajatelja medijev, v bistvu ogrožajo, je vse povedal že Marko Crnkovič v Sobotni prilogi. Lahko bi dodal samo še to: če želi politika tako zelo ščititi pluralnost medijev, da jim omejuje funkcioniranje, bi bilo bolje, da neposredno financira toliko medijev, kot se ji zdi za zaščito pluralnosti potrebno, ostalim pa naj pusti gospodarsko iniciativo, ki se bo odzivala na potrebe trga, ne na ščitenje interesov privilegirane poklica. Žal se za tem »podpiranjem« novinarjev skriva, in to slabo skriva, samo želja po obvladovanju medijev oz. novinarjev. Dodatno se poskuša skriti v zaščito nacionalnega interesa – samo preberite si slaboumni poziv k oblikovanju konzorcija za odkup Dela v tai-

stem Delu 13. septembra. Sem moral pogledati na koledar, ko sem to prebral, če živim v tem stoletju ali sem se morda zbudil v sedemdesetih prejšnjega.

Željo po nadzoru seveda popolnoma jasno izražajo tudi popolnoma nesmiselne omejitve navzkrižnega lastništva medijev v novem predlogu zakona o medijih – pri čemer se splet kot vedno bolj pomemben oblikovalec javnega mnenja in kot polje, ki se informacijsko izrazito monopolizira, sploh ne omenja. Razvpiti medijski sklad, tako napadan, ko ga je sprejela Janševa vlada, ostaja. Interesi politične elite se v teh primerih izkažejo kot popolnoma enaki, ne glede na to, katere barve je elita – medijski sklad je odlično orodje za discipliniranje in nagrajevanje. O potencialnem pranju denarja za promocijo političnih interesov raje ne špekuliram.

Pri malo bolj profanih področjih zakona se sprašujem predvsem, zakaj mora zakon urejati področje, ki ga ureja že Zakon o varstvu potrošnikov. Ker s tem gotovo ne prispeva k varstvu potrošnikov, je moralo sestavljavce voditi kaj drugega. Kaj, ne vem.

Naj na koncu omenim samo še predlog člena*, ki pravi, da so otroci lahko uporabljani kot komunikacijsko orodje za promocijo imena ali firme, blagovne znamke ali podobe sponzorja (itd.) samo v dnevnoinformativnih oddajah, celovečernih igranih filmih, prenosih športnih dogodkov, nanizankah, nadaljevanjih in dokumentarnih filmih. Zakaj ne v risankah, prenosih koncertov, napovedi vremena in v oglasih?!

Kakršna družba, tak pravni sistem, kakršni predpisi, tako jih spoštujemo.

*Celotno besedilo člena:

Otroci in mladoletniki v medijskih oziroma programskih vsebinah ne smejo biti uporabljani kot komunikacijsko orodje za promocijo imena ali firme, blagovne znamke ali podobe sponzorja medijske vsebine v javnosti oziroma za pospeševanje pravnega prometa blaga, storitev, pravic ali obveznosti oziroma za pridobivanje poslovnih partnerjev sponzorja medijske vsebine, razen v dnevnoinformativnih oddajah, celovečernih igranih filmih, prenosih športnih dogodkov, nanizankah, nadaljevanjih in dokumentarnih filmih. **MM**

Kolumna izraža stališča avtorja in ne nujno tudi uredništva MM.

» Če želi politika tako zelo ščititi pluralnost medijev, da jim omejuje funkcioniranje, bi bilo bolje, da neposredno financira toliko medijev, kot se ji zdi za zaščito pluralnosti potrebno, ostalim pa naj pusti gospodarsko iniciativo, ki se bo odzivala na potrebe trga, ne na ščitenje interesov privilegirane poklica.